

Er flere kål og rodfrugter i kosten sundt – for økonomien?

Af Jørgen Dejgård Jensen

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

Indledning

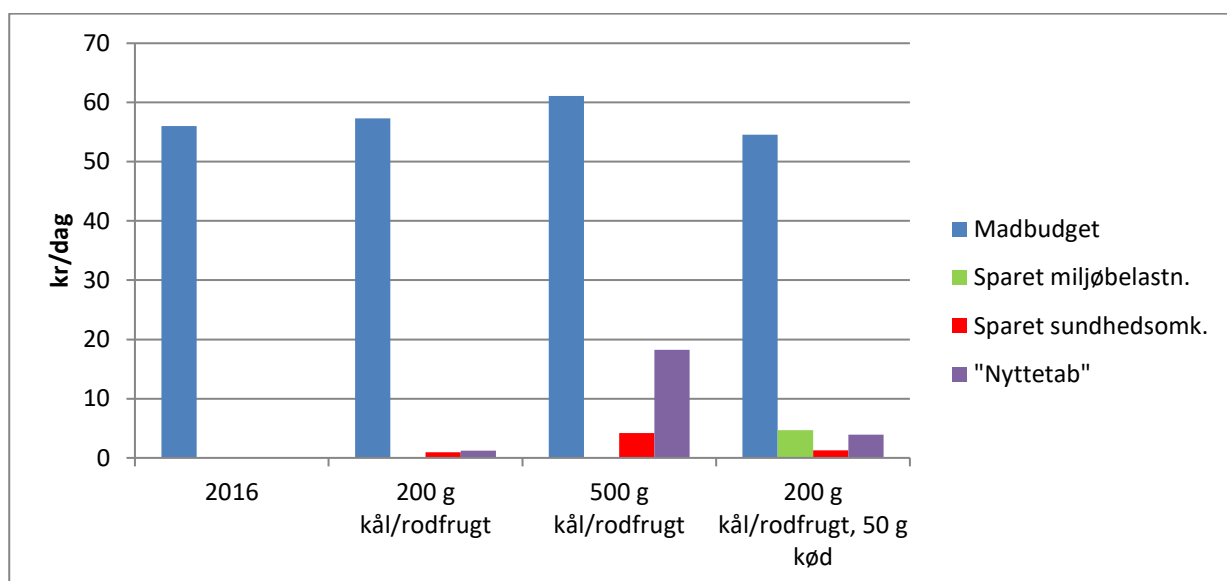
Tidligere forskning i forskningsprojektet MAXVEG har vist, at en kost med et højt forbrug (500 g om dagen) af bitre grønsager som kål og rodfrugter har en sundhedsfremmende effekt, bl.a. i relation til type 2 diabetes (Kristensen et al. 2015) på grund af disse grønsagers relativt høje indhold af sekundære metabolitter som glukosinolater og flavonoider. I regi af forskningsprojektet BitterSund er der arbejdet med analyser de økonomiske perspektiver i forhold til kostomlægninger med større vægt på kål og rodfrugter. Der er således regnet på betydningen af sådanne kostomlægninger for forbrugernes fødevarerbudget, ligesom der er regnet på nogle af de økonomiske konsekvenser for det omgivende samfund, hvis hele den danske befolkning ændrer kosten til at indeholde mål kål og rodfrugt, i form af sparede miljø- og sundhedsmkostninger.

En væsentlig stigning i forbruget af kål og rodfrugter må forventes at føre til grundlæggende ændringer i kosten, som både kan påvirke forbruget af andre grønsager, men også forbruget af øvrige typer fødevarer. På grundlag af tidligere års indkøbsdata fra et stort panel af danske husholdninger er forbrugernes tilbøjelighed til at substituere forskellige typer fødevarer med hinanden over tid blevet undersøgt. Resultaterne heraf er anvendt til at vurdere den udstrækning, hvormed forbruget af forskellige typer fødevarer kan forventes at blive påvirket, hvis indtaget af kål og rodfrugter skulle øges markant uden at det samlede kalorieindtag øges. En fordel ved denne metode til at vurdere kost-tilpasningerne er, at den tager hensyn til forbrugernes præferencer for forskellige fødevarer. Forbrugernes madbudget vil således påvirkes af såvel det større forbrug af kål/rodfrugter og det tilpassede forbrug af andre fødevarer.

Kostomlægninger i retning af flere grønsager (herunder mere kål og rodfrugt) og mindre af andre fødevarer kan desuden føre til miljømæssige og sundhedsmæssige gevinster, som har en samfundsøkonomisk værdi. Reduceret miljø- og klimabelastning kan eksempelvis betyde mindre risiko for oversvømmelser, mindre sundhedsproblemer som følge af luftforurening mv. Disse effekter er opgjort med udgangspunkt i livscyklusvurderinger af forskellige fødevarerens belastning i forhold til 15 forskellige miljøindikatorer, samt skøn for disse miljøfaktorerens økonomiske skadesvirkninger (Saxe et al. 2019). Sundhedsmæssige effekter er vurderet på baggrund af resultater fra epidemiologiske undersøgelser af kostmæssige risikofaktorer for en række af de alvorligste livsstilssygdomme: hjertekarsygdomme, slagtilfælde, type 2 diabetes, mave/tarmkræft, brystkræft samt lungekræft, suppleret med vurderinger af de økonomiske konsekvenser af disse sygdomme (Jensen et al., 2015).

I BitterSund projektet er der regnet på tre alternative kostomlægninger, som alle indebærer et større indtag af kål og rodfrugter: 1) indtag af mindst 200 g kål og rodfrugt pr. dag, 2) indtag af mindst 500 g kål og

rodfrugt pr. dag, samt 3) indtag af mindst 200 g kål og rodfrugt, samt højst 50 g kød (inklusive fjerkræ) pr. dag. Resultater af beregningerne fremgår af Figur 1, opgjort pr. "voksenækvivalent"¹ pr. dag.

Figur 1. Beregnede økonomiske effekter af tre kostomlægninger, kr. pr. "voksenækvivalent" pr. dag.

I udgangspunktet (2016) havde en voksenækvivalent en daglig madudgift (ekskl. kantine- og restaurantbesøg) på 56 kr. (angivet ved de blå søjler i figuren). Omlægning til en kost med 200 g kål/rodfrugt øger denne udgift til 57,32 kr./dag – en stigning på ca. 1,30 kr./dag eller ca. 2,5 mia. kr. om året for landet som helhed. Umiddelbart kan denne udgiftsstigning forekomme overraskende, eftersom kål og rodfrugter er forholdsvis billige fødevarer, målt i forhold til deres energi- og næringsværdi. Imidlertid er forbrugerne i højere grad tilbøjelige til at reducere forbruget af varer med endnu lavere pris pr. kalorie (som brød, ris og pasta) end at reducere i dyrere fødevarer som kød, fordi kål og rodfrugter ofte spises i sammenhæng med kød. Udgiftsstigningen vil være endnu mere udtalt, hvis der i stedet ses på en kostændring til 500 g kål og rodfrugter pr. dag. Til gengæld vil kombinationen af øget kål- og rodfrugtforbrug med reduceret kødforbrug føre til et 1,40 kr. lavere dagligt fødevarerbudget pr. "voksenækvivalent", også fordi denne kostomlægning også indebærer et lavere forbrug af drikkevarer.

Værdien af sparet miljøbelastning er ubetydelig for den førstnævnte kostomlægning og ligger på ca. 15 øre dagligt pr. voksenækvivalent for omlægningen til 500 g kål og rodfrugt pr. dag (svarende til ca. 300 mio. kr. om året på landsplan). Til gengæld vil kostomlægningen med 200 g kål/rodfrugt og max 50 g kød pr. dag en miljøøkonomisk gevinst på ca. 4,70 kr. pr. dag, eller ca. 9 mia. kr. årligt på landsplan. For så vidt angår de sundhedsøkonomiske gevinster, så er der beregnet en daglig gevinst pr. voksenækvivalent på knap 1 kr., hvis indtaget af kål/rodfrugt øges til 200 g/dag, og denne sundhedsgevinst øges til ca. 1,30 kr./dag, hvis forbrugerne samtidig reducerer kødforbruget til max. 50 g pr. dag, svarende til ca. 2,5 mia. kr. årligt for Danmark som helhed.

¹ Et barn svarer i gennemsnit til 0,7 voksenækvivalent

Selv om der er åbenlyse fordele ved at have en større andel af kål og rodfrugter i kosten – og forbrugernes eventuelle merudgifter hertil forekommer relativt beskedne – så kan det konstateres, at danskernes forbrug af kål og rodfrugter ligger noget lavere end de 200 g pr. dag – endsige de 500 gram. Forklaringen er sandsynligvis at forbrugerne har en præferencebarriere – en ulyst til at spise så meget kål/rodfrugt. Hvis det antages, at forbrugerne generelt er rationelle i deres forbrugsvalg, kan man beregne størrelsen af denne præferencebarriere som størrelsen af det kompensationsbeløb der skulle til for at forbrugerne ville være "lige så tilfredse" med en kost med mere kål/rodfrugt som ved deres nuværende kost. Dette kompensationsbeløb svarer til det såkaldte "nyttetab", som forbrugerne ville få ved at skulle acceptere en kål/rodfrugtsintensiv kost, og det er repræsenteret ved de violette søjler i Figur 1. For en kostomlægning til 200 g kål/rodfrugt pr. dag er nyttetabet således i størrelsesordenen 1,25 kr. pr. dag, mens en kostomlægning, hvor også kødforbruget reduceres vil indebære et nyttetab på knap 4 kr. pr. dag pr. voksenækvivalent, sammenlignet med forbrugernes nuværende kost.

Nyttetabet er beregnet med udgangspunkt i forbrugernes nuværende præferencer og vaner. Over tid kan disse præferencer og vaner dog ændres i takt med at forbrugerne får bedre kendskab og flere gode smagsoplevelser med kål og rodfrugter i eksempelvis kantinemad eller på restauranter. En satsning på disse råvarer i storkøkkener kan således bidrage til at nedbryde disse præferencebarrierer over tid, og dermed gøre det mere sandsynligt at forbrugerne vil skifte til kostsammensætninger med flere kål og rodfrugter.

Litteratur

Jensen J.D., Saxe H. & Denver S. (2015) Cost-effectiveness of a New Nordic Diet as a strategy for health promotion, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2015, 12(7), 7370-7391

Kristensen H.L., Grønbæk M., Kidmose U., Thorup A.C. & Jeppesen P.B. (2015) Dyrkning af grønsager med helbredsgavnige indholdsstoffer, indlæg på Plantekongres 2015.

Saxe H., Jensen J.D., Laugesen S.M.B. & Bredie W.L.P. (2019) Environmental impact of meal service catering for dependent senior citizens in Danish municipalities. *The international journal of life cycle assessment*, 24: 654-666.